

Brabantse hefbomen

Essays en interviews

Essentieel aan hefbomen is dat ze, relatief klein als ze zijn, veel grotere krachten en bewegingen overbrengen. Wij hebben dit hoofdstuk *Hefbomen* genoemd, omdat we naar mensen hebben gezocht die hun schouders hebben gezet onder een zaak waarin ze geloofden en die daardoor veel meer kracht ontwikkelden en veel meer op gang brachten dan ze tevoren konden weten.

Brabanders als hefbomen. Ze waren er niet alleen, ze zijn er nóg. Het zijn 16 Brabanders geworden uit het verre en nabije verleden. Over hun werk is door verschillende auteurs, aangezocht door Ad van den Oord, een klein essay geschreven. Duizend woorden was de opdracht en alleen aan Alart Duhomeel zijn er meer gewijd, omdat hij een collectieve prestatie van eeuwen vertegenwoordigt: de bouw van de Sint-Jan, voor *Brabant Brein* dé uitdrukking van waar we eigenlijk aan mee willen bouwen: een virtuele kathedraal. Sommige namen lagen voor de hand, andere zullen wellicht een verrassing zijn.

Jeroen Thijssen heeft daarnaast een aantal Brabanders geïnterviewd die tot op vandaag op een bijzondere manier bezig zijn aan wat voor ons *De Kunst van het Samenleven* is. In een aantal van de interviews gaat het om geboren en getogen Brabanders, voor een deel gaat het om mensen die anderszins een band hebben met de provincie.

Eigenlijk wilden we nieuwe hefbomen vinden die een paar zouden vormen met de mensen die in de essays geportretteerd worden. Dat bleek geforceerde relaties op te leveren. Bovendien bleken sommige interviews aan meer dan een essay te koppelen en dat maakte het beeld niet overzichtelijker. Belangrijker was het door middel van de interviews te laten zien dat er ook in deze tijd mensen te vinden zijn die door hun manier van werken verrassend veel hebben bereikt en anderen kunnen inspireren. Ze hebben een zeer verschillende achtergrond en een verschillend werkterrein, maar er zijn wel overeenkomsten. Ze zijn allemaal sociaal en ondernemend en ze houden van hun vak en weten zich verantwoordelijk, of ze nu in het onderwijs werken of in een dienstensector, in het bedrijfsleven, bij de overheid, in de landbouw, de natuur- of de cultuursector. Er is nóg een duidelijke verbinding tussen hen, vaak expliciet geformuleerd: ze denken dat de resultaten die in deze provincie bereikt kunnen worden, samenhangen met de gemakkelijke manier waarop Brabanders elkaar kunnen vinden in samenwerking. Dat is de combinatie van *hersenen met een hart* die wij bedoelen met *Brabant Brein*.

Aanvankelijk dachten we aan een aparte publicatie over de hefbomen, in het voorjaar van 2011. De auteurs zijn daarvoor op gepaste wijze onder druk gezet en hebben hun teksten op tijd aangeleverd. Gaandeweg vonden we het veel beter om de beoogde publicatie een hoofdstuk te laten worden in het boek dat u nu in handen hebt. We laten op deze manier beter zien dat we ons realiseren wat anderen vóór ons en voor ons bereikt hebben en dat ook op andere plaatsen in de provincie prachtige initiatieven genomen zijn. We denken dat er vruchtbare verbindingen te maken zijn met de ideeën die in het kader van ons project ontwikkeld zijn.

Interview

Emmy van Overdijk en Etienne Schoenmakers

Als kinderen zo blij lijken ze met de Vijverhoeve, hun landgoed nabij Huijbergen. Maar kinderlijk zijn Emmy van Overdijk en Etienne Schoenmaker niet. Voor duurzaam beheer van een landgoed zijn volwassen eigenschappen nodig als doorzettingsvermogen, diplomatieke vaardigheden en een luchtigheid bij bureaucratische tegenslag die niet iedereen gegeven is.

De kinderen waren het huis uit, ze wonden hartje Rotterdam en wilden naar buiten. Tijdens hun speurtocht kwamen ze in Huijbergen terecht.

Hij: 'En toen zagen we dit. De omgeving, de natuur. De opstal was een ruïne, maar het plekje was prachtig.'

Zij: 'Je merkte meteen de energie die er vanuit ging, de rust.'

Voor ze het wisten waren ze eigenaren van een klein landgoed van zestien hectare.

Hij: 'Het was een oude abdijhoeve. Er had een boer in gewoond, die geen cent te makken had. Alles was nog intact, het huis had zo naar het Openlucht Museum gekund. Een bevriende architect, die oude boerderijen opknapt zei, dat hij nog nooit zo'n mooie hoeve had gezien.'

Zij: 'We wilden eigenlijk het bestaande huis laten afbreken, maar toen besloten we anders.'

Het resultaat mag er zijn. De langgevelboerderij uit 1875 is verbouwd tot een ruime, lichte en sobere woning annex kantoor. Zware balken dragen de houten plafonds, achter de openslaande staldeuren zijn glazen puien geplaatst zodat het authentieke karakter van de boerderij bewaard is gebleven.

Zij: 'We kwamen hier om te wonen, zijn bedrijf zat nog in Rotterdam. Maar al snel zeiden we: waarom zou je nog op en neer gaan naar de stad? Hier heb je alles.'

Alles, vooral veel geschiedenis. Op verzoek van de gemeente stelden Emmy en Etienne de boerderij open voor bezoek tijdens Open Monumentendag, in het jaar van aankoop. Het hele dorp kwam kijken.

Hij: 'Iedereen vertelde verhalen.'

Zij: 'Zo hoorden we, dat de boerderij oorspronkelijk eigendom was van de zussen Pita Peperkoek en Bets Beschuit. Dat verzin je niet.'

De boerderij werd gepacht en bewoond door boer Frans. Later trouwde hij met een van de zusters.

Zij: 'Hun knecht was overleden en toen moesten ze wel. Een van de zusters heeft na het huwelijk een nacht met hem doorgebracht.'

Zo kwam de hoeve, na het overlijden van de zuster, in het bezit van boer Frans die er tot zijn dood in woonde.

Hij: 'Het was een aparte man, hij had zo in Jammers gekund.'

Zij: 'We hebben ons wel eens afgevraagd hoe hij het nu zou vinden. De wethouder zei dat hij trots zou zijn geweest.'

Nu alweer zeven jaar werken ze vanuit het huis, en in het huis. Zij geeft work-

Realistische idealisten die van hun landgoed een paradijsje willen maken, met de middelen van hun tijd. Zij stimuleren de terugkomst van de natuur op de sinds de jaren zestig overbemeste, geëgaliseerde weiden. Spiritualiteit staat bij hen hoog in het vaandel.

Etienne Schoenmakers werd geboren in 1957 te Tilburg. Hij studeerde van 1979-1985 politicologie aan de Radboud Universiteit te Nijmegen. Schoenmakers werkte van 1985 tot 1987 op het toenmalige ministerie van CRM, en vervolgde zijn loopbaan in het bedrijfsleven, onder andere bij KPMG en verschillende bouwbedrijven. Ook trad hij verschillende keren op als interim-manager, zowel in het bedrijfsleven als bij de overheid. Is sinds 2002 vrij gevestigd als bedrijfsadviseur.

Emmy van Overdijk werd geboren 1959 in Eindhoven. Zij deed HBO-Jeugdwelzijn en werkte vele jaren als pedagogisch medewerker in een aantal algemene ziekenhuizen en het (Sophia) Kinderziekenhuis in Rotterdam. Sinds 2003 leidt zij, samen met Etienne, Landgoed de Vijverhoeve.

‘En toen zagen we dit. De omgeving, de natuur. De opstal was een ruïne, maar het plekje was prachtig.’

shops intuïtief tekenen, hij adviseert bedrijven, samen organiseren ze bedrijfs-cursussen als authentiek leiderschap, internationaal zakendoen of communicatie in Europees perspectief.

Ook de buurt proberen ze te laten profiteren van het nieuwe leven op de boerderij. De natuurclub van Huijbergen vergadert op het landgoed, de heemkundevereniging komt langs voor het jaarlijkse uitje, mensen uit het dorp geven lezingen.

Het had nog wel wat voeten in aarde om dit paradijsje van de grond te krijgen. De verbouwing viel onder de ‘rood-voorgroen’ regeling. Alleen boeren mogen op boerderijen wonen, gewone mensen, ook wel burgers genoemd, moeten aan talloze eisen voldoen om hun eigendom te mogen betrekken.

Zij: ‘Particulieren mogen wonen in buitengebied als ze investeren in natuur. Dat klinkt simpel, maar dat is het niet.’

Hij: ‘Voor je aan de procedure kunt beginnen moet je zestig procent van het nieuwe groen hebben aangeplant. We waren net begonnen met poelen graven, we hadden houtwallen gezet. Toen stond de advocaat van de burens op de stoep. “Dat mag u helemaal niet doen,” zei hij. “Daar heeft u geen vergunning voor.”

Zij: ‘Het is pionierswerk, ook omdat de gemeente vaak niet weet wat er wel en wat er niet mag. Juridisch moet je alles weten, welke instanties je moet hebben, onder welke regelgeving je valt, wie je waar moet tegenspreken.’

Hij: ‘Dat begon al op de dag dat we het kochten. Bij de notaris lag een brief van de gemeente. Het huis was niet geschikt voor burgerbewoning.’

Inmiddels ziet ook het bestuur van Huijbergen het positieve van de nieuwe ontwikkelingen in. En de mensen uit het dorp, niet te vergeten.

Hij: ‘We hebben de ruilverkaveling van de jaren zestig teruggedraaid en weer houtwallen aangebracht, poelen gegraven voor kikkers en salamanders, oude paden hersteld die door dit gebied liepen. De situatie is nu zoals die rond 1900 was.’ Ook loopt op het terrein regelmatig een schaapskudde rond, die verder trekt en zo wilde plantenzaden van het ene naar het andere gebied van de Brabantse Wal brengt.

Ze gingen niet over een nacht ijs. Voor het herstel van de paden schakelden zij de HAS te Den Bosch in, de directeur van het streekarchief zocht de precieze geschiedenis uit, met de grondwerkzaamheden kwam het toeval de historie tegemoet.

Zij: ‘De man die de herstelwerkzaamheden uitvoerde had in de jaren zestig, op precies deze plek, ook de ruilverkavelingen doorgevoerd. Hij zat te genieten van wat er nu gebeurt.’

Het huis werd verbouwd volgens duurzame normen, het bakhuis naast de woning staat nu op zo’n vijftien meter afstand. Hier hielp de natuur een handje.

Zij: ‘Een januaristorm blies het bakhuis omver, er zaten geen fundamenten onder.’

Hij: ‘We hebben het verderop weer herbouwd, met authentieke materialen, in overleg met de wethouder.’

Het herbouwde huis is nu het spreekwoordelijke ‘hutje-op-de-hei’, waar bedrijven en organisaties samenkomen om te brainstormen of te plannen.

Zij: ‘Mensen voelen de rust, horen de stilte.’

Hij: ‘We zitten hier vlakbij de grens, gsm’s werken niet. Bezoekers merken dat ze van de hectiek buitengesloten zijn. Dan kom je tot rust.’

Nog steeds gaat niet alles van een leien dakje. Om de zaak draaiende te houden willen Emmy en Etienne graag een Vlaamse schuur bouwen, een voor deze streek kenmerkende opstal. Het moet een inspiratiecentrum worden, en ruimte bieden aan grotere groepen. In de toekomst zullen er drie landhuizen verrijzen op het terrein. Dat voornemen krijgt niet overal evenveel waardering.

Zij: ‘De natuurclub heeft tegen het plan gestemd, maar zij vergaderen wel hier, zonder kosten. “We zijn nu eenmaal teger bouwen in het buitengebied,” zeide ze. Maar iemand moet dit toch betalen.’

Hij: ‘Iedere dag raken er vijf boerderijen leeg in Nederland. Dat loopt tegen de tweeduizend per jaar. Er zal toch iets gedaan moeten worden met het platteland.’

De vraag is dan wat je doet met een monumentale boerderij, er een museum van maken of het laten leven, functioneren. Om te leven moet je groeien.

Hij: ‘Het worden huizen met allure, dat past bij het landgoed. En we zoeken er mensen bij die verbonden zijn met landgoed, die graag een moestuin hebben, of een boomgaard. Mensen die graag self-supporting zijn en van een uitdaging houden.’